

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Мельникова О. В., к. п. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди*

Події 24 лютого 2022 року, викликані повномасштабним військовим нападом Росії на Україну, кардинально змінили соціально-економічну ситуацію в країні, і зокрема, умови функціонування підприємницького сектору. Більшість суб'єктів господарювання були змушені закритися або трансформувати свою діяльність внаслідок загрози життю працівників (у прифронтових регіонах), суттєвого зниження попиту, а також труднощів із логістикою, безпечним транспортуванням та зберіганням продукції. Незважаючи на поступове зростання (після півріччя падіння) Індексу активності бізнесу, він все ще залишається на низькому рівні 33,9 (зі 100 можливих), що свідчить про невпевненість підприємців у покращенні економічної ситуації, їх спроможності нарощувати товарообіг та зберігати/створювати нові робочі місця [1].

Сьогодні представники українського бізнесу зазнають нерівномірного впливу війни на свою діяльність, оскільки працюють у різних регіонах. Залежно від того, де роблять підприємства під час війни, у них виникають різні потреби, які можна розподілити за трьома напрямками [2]:

– проблеми, що властиві для усіх підприємств – до яких, по-перше, належить відновлення ланцюгів постачання та збуту продукції, пошук нових підрядників як у нашій країні, так і за кордоном; по-друге, обмеженість у доступі до додаткових фінансових активів, необхідних для розвитку підприємств, внаслідок обмеженої діяльності банківських установ та скорочення інвестицій; по-третє, труднощі із пристосуванням до бюрократичних процедур, викликаних змінами у державній політиці, зокрема спрощеною системою оподаткування, відтермінуванням платежів й ін.; по-четверте, нестача кваліфікованої робочої сили, що виникла внаслідок мобілізації або вимушеного виїзду за кордон;

– проблеми, актуальні для переміщених (релокованих) підприємств – серед яких визначимо, по-перше, складнощі із транспортуванням, бо не усі фірми можуть організувати перевезення своїх виробничих потужностей внаслідок особливостей обладнання або ж високої вартості послуг перевізників; по-друге, питання пошуку нових виробничих майданчиків, бо знайти площу для виробництва – непросте завдання, оскільки кожен бізнес має свої особливості та потреби; по-третє, релокація працівників, оскільки переселення робітників є однією із найбільших проблем при переїзді фірми, бо через активний наплив внутрішньо переміщених осіб у регіонах чи біженців за кордоном відчувається дефіцит житла або його висока вартість. Серед релокованих за кордон компаній 10% належать до ІТ-сектору, 6% - до охорони

здоров'я та соціальних послуг, 4,5% - до надання професійних послуг, маркетингу та дизайну [3];

– проблеми, що виникають у підприємств, розташованих на постраждалих територіях пов'язані із додатковими фінансовими витратами на відновлення втрачених капітальних ресурсів, це по-перше; деякими простоями у діяльності внаслідок розмінування територій, це по-друге; і, по-третє, відтворенням критичної інфраструктури та комунікацій для подальшої виробничої діяльності.

Воєнні дії по різному вплинули і на суб'єктів підприємництва різних галузей. Бізнесмени сфери послуг зазнали втрат через суттєве скорочення попиту внаслідок зменшення чисельності населення (наприклад, освіта, спорт, мистецтво, салони краси, ресторанний та готельний бізнес) та скорочення пропозиції кваліфікованих робітників (фінанси, консалтинг, дизайн й ін). Так, 84% суб'єктів господарювання у сфері туризму та 70% - у засобах масової інформації повністю або частково припинили свою діяльність [3]. Підприємці переробних галузей відчують проблеми із втратою ланцюгів постачання, збільшення цін на експортну продукцію та падіння попиту на коштовну продукцію тривалого користування (побутові товари, обладнання й ін.). Вагомим втрат зазнала і металургійна галузь, ПрАТ "Металургійний комбінат "Азовсталь" зазнав значних руйнувань та був загарблений росіянами; підприємства групи "Метінвест" були переведені у режим гарячої консервації. Обмеження діяльності на таких підприємствах пов'язано із труднощами експорту продукції, який до війни переважно здійснювався морськими шляхами. Аграрний сектор також опинився у важких умовах, що пов'язано з сезонним характером робіт, територіальною прив'язкою, яка виключає релокацію, та гострою нестачею трудових ресурсів, оборотних засобів, пального, засобів обробки рослин, добрив та насіння. Аграрії страждають від неможливості логістики чи суттєвого її здорожчання, а також прямих втрат – крадіжки сільськогосподарської продукції росіянами, пошкодження внаслідок обстрілів техніки та сховищ, мінування полів й ін. Лише галузям, які забезпечують базові потреби населення, вдалося зберегти чи швидко відновити своє виробництво. Так, у 34% підприємств харчової промисловості обсяги виробництва залишилися на довоєнному рівні, а 24% змогли, навіть, перевищити довоєнні обсяги [1].

Отже, основними проблемами у суб'єктів українського підприємництва під час війни є суттєве скорочення попиту внаслідок зменшення кількості споживачів та їх доходів, складнощі щодо прогнозування розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку, порушення логістики, зруйнованість ланцюгів постачання, нестача сировини (або значне її здорожчання), іноді фізичне руйнування активів фірм, обмежений доступ до фінансів та дефіцит кваліфікованих кадрів. Проте настрої бізнесменів є оптимістичними, бо формуються на відчутній підтримці з боку держави та успіхах ЗСУ.

Література:

1. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування у вересні. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-u-veresni>
2. Ливч Д. Нове обличчя українського підприємництва. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/>
3. Стан та потреби бізнесу в Україні: секторальний розріз, вересень 2022. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-ukraini-sektoralnij-rozriz-veresen-2022>

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент,
Кривокінь О.С., аспірант*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Теперішній стан підприємств в Україні є результатом дії потужних несприятливих загроз з боку зовнішнього середовища, головною з яких, безумовно, є війна. Окрім фізичної небезпеки для підприємства, його персоналу, активів та майна, війна є потужним імпульсом для розгортання всередині підприємства необмеженої кількості потенційних криз та підвищення ймовірності виникнення ризиків, головними серед яких можна виокремити наступні:

- зниження ефективності системи управління підприємством;
- ризик виникнення точки неплатоспроможності;
- ризик втрати кредитоспроможності підприємства;
- зниження темпів погашення дебіторської заборгованості і, як результат, погіршення показників оборотності капіталу;
- підвищення рівня заборгованості перед контрагентами та неспроможність своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями., тощо.

Отже, в таких умовах знову високої актуальності набуває проблема впровадження системи антикризового управління підприємством, зокрема в напрямку досягнення його фінансового оздоровлення.

Говорячи про основні заходи виведення підприємства з фінансової кризи як найбільш небезпечної в короткостроковій перспективі для підприємств України, можна відзначити виділити такі основні напрямки дій:

- оптимізація та скорочення усіх видів витрат підприємства;
- забезпечення погашення дебіторської заборгованості та впровадження заходів з підвищення рівня надходжень від реалізації продукції;
- обґрунтована реструктуризація дебіторської заборгованості контрагентів;
- впровадження системи реструктуризації кредиторської заборгованості підприємства;